

O‘ZBEK MUMTOZ ADABIYOTIDA QUR’ONI KARIM MA’NOLARI

404-guruh talabasi
Rasulov Azizjon

Kirish

O‘zbek mumtoz adabiyoti Sharq islomiy madaniyatining muhim bir bo‘lagi sifatida Qur’oni karim va islomiy aqidalar bilan chambarchas bog‘liq holda shakllangan. Bu adabiyot namoyandalari o‘z asarlarida Qur’on oyatlari, hadislar, tafsirlar va islomiy ahloqiy-me‘yoriy tamoyillarga murojaat qilib, ularni badiiy tasvirlar bilan uyg‘unlashtirganlar. Ushbu maqolada o‘zbek mumtoz adabiyotidagi Qur’oni karim mazmunlarining aks etishi, ularning poetik talqini va estetik-falsafiy yondashuvi tahlil qilinadi.

Asosiy qism**1. Qur’oni karimga bo‘lgan e‘tiqod va hurmat**

O‘zbek mumtoz adabiyotida Qur’oni karim nafaqat diniy manba, balki ilohiy hikmat va ma‘rifat manbai sifatida qadrlangan. Navoiy, Mashrab, Bobur, Lutfiy kabi yirik adiblar o‘z asarlarida Qur’onga murojaat qilishni ilm va adabning ajralmas qismi deb bilganlar. Alisher Navoiy "Nasoyim ul-muhabbat", "Munojot" va "Lison ut-tayr" kabi asarlarida Qur’on oyatlarining ma’nolarini tafsiriy tarzda ifoda etadi.

2. Badiiy adabiyotda Qur’on oyatlari va ramzlari

Mumtoz she‘riyatda Qur’on oyatlari ko‘pincha to‘g‘ridan-to‘g‘ri iqtibos qilinmagan bo‘lsa-da, ularning ma‘no-yu mazmunlari ramziy tarzda tasvirlangan. Masalan, “nur”, “zulmat”, “sabr”, “toat”, “taqvo” kabi Qur’oni tushunchalar poetik obrazlar vositasida yoritilgan. Mashrabning tasavvufiy ruhdagi she‘rlarida Qur’on oyatlarining ma‘naviy talqinlari chuqur seziladi.

3. Qur’oni karim va tasavvuf

O‘zbek mumtoz adabiyotining katta qismi tasavvufiy yo‘nalishda bo‘lib, unda Qur’on asosida shakllangan tasavvufiy qarashlar yetakchi o‘rin egallaydi. Xususan, Qur’onning “Insonga nafsini poklash zarur” degan mazmunidagi oyatlari tasavvufiy she‘riyatda asosiy g‘oya sifatida ishlatilgan. Navoiy o‘z “Lison ut-tayr” dostonida Qur’onning ahloqiy-falsafiy mazmunlarini sufiyona tarzda bayon etadi.

4. Qur’on tafsirlarining adabiyotga ta’siri

Qur’on oyatlarini to‘g‘ri tushunish uchun mumtoz adiblar tafsir ilmini chuqur o‘rganganlar. Bu tafsiriy bilimlar ularning badiiy asarlarida chuqur falsafiy qatlamlar paydo bo‘lishiga sabab bo‘lgan. Ayniqsa, Alisher Navoiy tafsir ilmidan unumli foydalangan holda, oyatlarning zohiriy va botiniy ma’nolarini badiiy nutq orqali ochib bergan.

Xulosa

O‘zbek mumtoz adabiyotida Qur’oni karim mazmunlarining ifodalanishi — bu adabiyotning diniy-ma’naviy ildizlari qanchalik chuqur ekanligini ko‘rsatadi. Qur’on oyatlari faqat diniy belgilar emas, balki estetik, axloqiy va falsafiy tafakkurning manbai sifatida adiblar ilhomiga asos bo‘lgan. Mumtoz adabiyotning buyuk namoyandalari Qur’on ma’nolarini badiiy obrazlar orqali xalqqa yetkazib, diniy va ma’naviy uyg‘unlik yaratganlar.

